

เพลงปรบไ้: ต้นเค้าของหน้าทับปรบไ้

Phleng Probkai: The Origin of Rhythmic Pattern Probkai

รศ. ดร.ปัญญา รุ่งเรือง¹

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “เพลงปรบไ้ สร้างสรรค์ใหม่จากความทรงจำในอดีต” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ใช้เทคนิคการวิจัยทางมานุษยวิทยา มีจุดประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะทางดนตรีเพลงปรบไ้ 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพลงปรบไ้กับหน้าทับปรบไ้ในดนตรีไทย และ 3. เพื่อการสร้างสรรคเพลงปรบไ้ร่วมสมัย การวิจัยนี้เก็บข้อมูลภาคสนามที่บ้านดอนข่อย อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี และที่ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอวัดเพลง จังหวัดราชบุรี โดยการสังเกต สัมภาษณ์ บันทึกเสียง บันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวเพื่อนำมาวิเคราะห์ทางดุริยางควิทยา ผลการศึกษาพบว่าเพลงปรบไ้มีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ปรากฏชื่อในวรรณคดีหลายเรื่อง ปัจจุบันสูญหายไปเกือบหมดเนื่องจากไม่มีการใช้งานในสังคม คงมีเล่นกันประปรายในบางหมู่บ้านที่จังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี และจังหวัดนครปฐม นอกจากนี้ชื่อของเพลงปรบไ้แล้ว ทำนองรับของลูกคู่ สื่อให้เห็นว่า “เพลงปรบไ้” เป็นต้นเค้าของ “หน้าทับปรบไ้” ในดนตรีไทยตามข้อสันนิษฐานของครุมนตรี ตราโมท

คำสำคัญ : หน้าทับปรบไ้ เพลงปรบไ้ เพลงพื้นบ้าน

Abstract

This article is part of a research entitled “Phleng Probkai: The Recreation on Memory from the Past” a kind of qualitative research based on ethnomusicological research technique aims to studies: 1) music traits of phleng-probkai 2) relationship between phleng-probkai and the rhythmic pattern in Thai music called nathab-probkai” and 3) to create a contemporary phleng-probkai. This research collected data by field studies at Donkhai village, Banlad district, Petchaburi province by observation, interviewing, audio and video recording in order to analyze this information in term of musicology. The research result was: phleng-probkai has been existed since Ayuthaya period; its name appeared in many Thai literatures. Phleng-probkai had been declining because lacked of social function and still perform only at some specific areas in Petchaburi, Rachaburi, and Nakhon-prathaom provinces. Beyond the title “probkai”,

¹รองศาสตราจารย์ ประจำคณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

the refrain of probkai plays suggested that it was an origin of Thai music rhythmic pattern called "nathab probkai" as mentioned by Montri Tramote.

Keywords : Phleng Probkai, Thai Rhythmic Pattern, Folk plays

บทนำ

มีนักวิชาการรุ่นใหม่จำนวนหนึ่งปรารถนาว่า "ข้อสันนิษฐานของ ครูมนตรี ตราโมท ที่ว่าหน้าทับปรบไ้ในดนตรีไทยดัดแปลงมาจากการเล่นปรบไ้" นั้นไม่น่าเชื่อว่าเป็นความจริง เพราะเขาเหล่านั้นไม่พบร่องรอยใดๆ ที่สื่อเค้าว่าเพลงปรบไ้จะเป็นต้นเค้าของหน้าทับปรบไ้ได้แต่อย่างใด" ความสงสัยนี้เป็นธรรมชาติของนักวิจัยที่จะเชื่ออะไรง่ายๆ ไม่ได้ ต้องตั้งข้อสังเกตหรือมีข้อคำถามหรือมีความระแวงสงสัยอยู่เสมอจนกว่าจะพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริงได้จึงเชื่อ ซึ่งเป็นสิ่งควรสรรเสริญ ขณะเดียวกันก็มีข้อคำถาม ว่า 1. ครูมนตรีท่านจะหลอกให้ผู้อื่นเชื่อไปทำไม 2. การเล่นเพลงปรบไ้สมัยที่ครูมนตรียังหนุ่มและได้พบเห็นนั้น เหมือนหรือแตกต่างจากปัจจุบันมากน้อยเพียงใด และ 3. ถ้าหน้าทับปรบไ้ไม่ได้มาจากเพลงปรบไ้แล้ว คำว่า "ปรบไ้" ที่เป็นชื่อหน้าทับเพลงไทยมาจากไหน บทความนี้จะนำเสนอเพียง 2 ประเด็นเท่านั้น คือ 1) คุณลักษณะทางดนตรีของเพลงปรบไ้ และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างเพลงปรบไ้กับหน้าทับปรบไ้ เท่านั้น

ความเป็นมาของเพลงปรบไ้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายของคำว่า "ปรบไ้" ไว้ว่า: น. ชื่อหน้าทับประกอบเพลงดนตรีประเภทหนึ่ง; ชื่อเพลงพื้นเมืองอย่างหนึ่งใช้ตบมือ

เป็นจังหวะเพลงพื้นเมืองหรือเพลงพื้นบ้าน เป็นการละเล่นของชาวบ้านที่ร้องเล่นกันทั่วไป แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมท้องถิ่นและหาได้มีเฉพาะในประเทศไทยไม่ ประเทศในแถบเอเชียอาคเนย์ก็มีการละเล่นพื้นบ้านด้วยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพลงปรบไ้ของไทยซึ่งเป็นเพลงที่ร้องเล่นกันมาช้านาน อาจส่งผลกระทบต่อให้มีการเล่นแบบนี้ในประเทศกัมพูชาด้วย ดังข้อเขียนของสุกัญญา สุจฉายา ที่ระบุว่าตนได้สัมภาษณ์ "นายฮ้อ กิ่งจันทร์" ซึ่งเป็นพ่อเพลงชาวกัมพูชาเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2520 ทราบว่าในกัมพูชามีการเล่นเพลงพื้นบ้านได้แก่เพลงปรบเกอย อาโย อมตุรัก และ จรวงเป็นต้น (สุกัญญา สุจฉายา. 2525) คำว่า "ไ้" ในภาษาไทย เขมรออกเสียง เป็น "เกอย" แต่ "ไ้" ชาวเขมรเรียกว่า "เมิน หรือ มาน" แล้วแต่ท้องถิ่น เพลงปรบเกอยก็คือเพลงปรบไ้นั่นเอง

จารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม จารึกว่าเพลงปรบไ้เป็นมหรสพที่เล่นกันในงานฉลองวัดสมัยรัชกาลที่ 1 และวรรณคดีในสมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏชื่อเพลงปรบไ้อยู่หลายเรื่อง เช่น เรื่องขุนช้างขุนแผนตอนขุนศรีวิชัยโดยปล้นตั้งคำประพันธ์ว่า "จันศรว่าพวกเราเอาตัวมา ให้ผู้หญิงมันว่า ปรบไ้ ไป" และตอนทำศพนางวันทอง ซึ่งเป็นสำนวนของสุนทรภู่ กล่าวถึงเพลงปรบไ้ว่า "นายแจ้ก็มาเล่นเต้นปรบไ้ ยกไหล่ทำนองร้องฉ่าฉ่า" บทละครเรื่องอุณรุทตอนพระอุณรุท

เสด็จกลับเมืองมีการสมโภชช้าง ได้ระบุชื่อเพลง
ปรบไก่และเพลงเทพทองไว้ด้วย บทละครเรื่อง
อิเหนาบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 เคยถึง
เพลงปรบไก่อสองตอนคือตอนทำวาดดาหาเตรียมงาน
อภิเษกบุษบาภิเษก ความว่า “โขนละครโหมโรง
ก๊กก้อง ปรบไก่อเทพทองคู่ขัน” ในสมัยรัชกาลที่ 3
มีวรรณคดีเรื่อง โคลงพิริทวาทศมาสของสมเด็จพระ
เจ้าฟ้ากรมพระยาบวรราชปรีชา กล่าวถึงการ
ละเล่นในงานลอยกระทงว่ามีเพลงปรบไก่อ เพลง
ครึ่งท่อน ดอกสร้อย และการบรรเลงมโหรี สุนทรภู่
เขียนถึงเพลงปรบไก่อไว้ในวรรณคดีเรื่อง
พระอภัยมณี ตอนสินสมุทรอภิเษกกับนางอรุณศรีมี
ว่า “หุ่นละครมอญรำระบำไทย เพลงปรบไก่อเทพทอง
ร้องค้างคาว”

จากหลักฐานที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่า
เพลงปรบไก่อมีเล่นกันมาตั้งแต่สมัยอยุธยา
ตอนปลาย สืบต่อมาจนถึงปัจจุบันซึ่งยังคงมีเล่น
กันประปราย เช่นที่บ้านดอนข่อย จ.ราชบุรี เป็นต้น
เพลงปรบไก่อที่บ้านดอนข่อย ตำบลลาดโพธิ์ อำเภอ
บ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี สืบความเรื่องความเป็นมา
ได้จากครูเพลงคนสำคัญคือ “ครูลิบ หอมหวาน”
อายุ 76 ปี ครูเพลงปรบไก่อ ซึ่งเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า
“ตนได้เรียนเพลงปรบไก่อจาก “ครูปิ๊ะ” (ไม่มีนามสกุล)
มาตั้งแต่ตนอายุสิบปีเศษ ซึ่งในขณะนั้นครูปิ๊ะ
อายุราว 80 ปี” จึงอนุมานได้ว่าอย่างน้อยเพลง
ปรบไก่อบ้านดอนข่อยมีอายุไม่ต่ำกว่า 145 ปี แม้ว่
การร้องการเล่นเพลงปรบไก่อที่บ้านดอนข่อย
อาจจะผิดเพี้ยนจากเดิมไปบ้าง เนื่องจากครูลิบเอง
ก็จำรายละเอียดไม่ได้ทั้งหมด แต่ส่วนใหญ่ยัง
คงเป็นแบบดั้งเดิมตามที่ได้ร่ำเรียนมา นอกจากนี้
ที่จังหวัดเพชรบุรีแล้ว ยังมีการเล่นเพลงปรบไก่อ
ที่จังหวัดราชบุรี ซึ่งน่าจะเป็นต้นเค้าของเพลง

ปรบไก่อในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดนครปฐม
ด้วย ดังหลักฐานว่า “แม่เพลงคนสำคัญของจังหวัด
สุพรรณชื่อ นางเหม อินทร์สวาท ซึ่งเกิดที่บ้านอู่เรือ
อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี เมื่อราว พ.ศ. 2453
ได้สามีเป็นคนสุพรรณบุรี จึงย้ายมาอยู่กับสามี
ที่บ้านเลขที่ 71 หมู่ 1 ตำบลเนินพระปรางค์ อำเภอ
สองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ถึงแก่กรรมเมื่อ
วันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2534 (อเนก นาวิกมูล, 2523)

เพลงปรบไก่อที่จังหวัดนครปฐมนั้นมีหลักฐาน
ว่า นางสุม โรจน์โพธิ์ เป็นแม่เพลงปรบไก่อที่อพยพ
มาจากวัดหลวง จังหวัดราชบุรี มาอยู่ที่ตำบล
สระกระเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ได้สอน
การรำเพลงปรบไก่อให้แก่ นางปิ่น ลุ่มจันทร์ แม่เพลง
อีกคนหนึ่ง จนมีความชำนาญสามารถถ่ายทอด
เพลงปรบไก่อได้ (.....) ส่วนเพลงปรบไก่อ
ที่เล่นกันในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาหรือในจังหวัด
อื่น ๆ จะเป็นเช่นไรนั้น ไม่มีหลักฐานปรากฏ

เพลงปรบไก่อบ้านดอนข่อยในปัจจุบัน

ปัจจุบันเพลงปรบไก่อที่บ้านดอนข่อย จังหวัด
เพชรบุรี มีการจัดแสดงเป็นประจำปีละครั้ง ในงาน
ไหว้ศาลพ่อปู่ซึ่งเป็นศาลเก่าแก่ประจำหมู่บ้าน
โดยจัดขึ้นทุก ๆ วันขึ้นสิบห้าค่ำเดือนหก นอกจาก
เป็นการแสดงถวายพ่อปู่แล้ว ยังมีประชาชน
มาขอให้แสดงแก้บนตามความเชื่อของตน ๆ
อีกด้วย เพราะในการบนบานศาลกล่าวจะแก้บน
ด้วยการแสดงอื่นใดมิได้ ต้องเป็นเพลงปรบไก่อ
อย่างเดียวเท่านั้น มิฉะนั้นจะเกิดเหตุเภทภัยต่าง ๆ
นานาตามที่เชื่อถือกันมา นอกจากนั้นเป็นการแสดง
ตามโอกาสพิเศษตามแต่จะมีผู้จัดหาไปแสดง เช่น
การแสดงในงานประจำจังหวัด เป็นต้น แต่ก็หาได้
เล่นจนครบบริบูรณ์ไม่ เพียงแต่ตัดตอนเล่นตาม

สมควรแก่เวลาและโอกาส เพลงปรบไต่บ้าน ดอนช้อยจึงเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ จังหวัดเพชรบุรีไปโดยปริยาย ในการเล่นเพลง ปรบไต่บ้านดอนช้อย นอกจากผู้เล่นจะตบมือ เข้าจังหวะแล้วยังมีวงปี่ พาทย์ไม้แข็งซึ่ง ประกอบด้วยระนาดเอก ฆ้องใหญ่ หรือ ระนาดทุ้ม (แล้วแต่กรณี) กลองทัดหนึ่งคู่ และ ฉิ่ง ฉาบ บรรเลงประกอบด้วย วงปี่พาทย์มีหน้าที่สองอย่างคือ บรรเลงเพลงใหม่โรงอย่างหนึ่ง และบรรเลงรับการร้องส่งของพ่อเพลงแม่เพลง อีกอย่างหนึ่ง ขั้นตอนการเล่นปรบไต่มีดังนี้

- 1) ใหม่โรง วงปี่พาทย์บรรเลงเพลงใหม่โรงซึ่ง ประกอบด้วยเพลงต่าง ๆ ดังนี้ คือ สาธุการ เหาะ รัวราเดียว เชิดสองชั้น (สองตัว) เชิดชั้นเดียว (หนึ่งตัว) กลม ชำนาญ กราวใน ออกทำเพลง มอญ ดั้นเข้ามา และลงด้วยเพลงลา การบรรเลงใหม่โรงดังกล่าวนี้จะบรรเลงครบทุกเพลงเฉพาะ เมื่อเป็นการแสดงสำคัญเท่านั้น หากเป็นการแสดง แบบลาลองที่ไม่สำคัญนัก ปี่พาทย์จะบรรเลง เพลงปฐม 3 เที้ยว ตามด้วยเพลงเร็วที่ประกอบด้วย เพลงสั้น ๆ บางเพลง ได้แก่ เพลงสร้อยสน แหก บรเทศ พม่าประเทศ สาธุการมอญ แล้วจบด้วย เชิดเซ้ (ทำเพลงवादัด) 2) ไหว้ครู ด้วยพ่อเพลง แม่เพลงฝ่ายละ 1 คน และลูกคู่อีกประมาณฝ่าย ละ 3-4 คน นั่งคุกเข่า โดยมี ครูลิบ หอมหวน ครู เพลงปรบไต่ เป็นครูผู้ใหญ่บิกรรรมทำพิธีบูชาครู เริ่มด้วยการสวดชุมนุมเทวดา เพื่ออัญเชิญเทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ รวมทั้งพ่อปู่ที่ศาลประจำ หมู่บ้านให้มาสถิต ณ สถานที่นั้น ตามด้วยบทบูชา บิดามารดาครูบาอาจารย์และผู้มีพระคุณ และ บทสาธุการซึ่งคล้ายกับบทไหว้ครู คือ การระลึกถึง ผู้มีพระคุณ

3) การแสดง หลังจากไหว้ครูแล้วเข้าสู่ การแสดงซึ่งประกอบด้วยบทต่าง ๆ ดังนี้คือ

บทรำส่งหรือรำติดวง หลังจบบทสาธุการแล้ว ผู้เล่นทุกคนจะลุกขึ้นเดินรำเป็นวง แต่ในปัจจุบัน ปรับปรุงใหม่ให้จัดเป็นรูปครึ่งวงกลมหันหน้าเข้า ผู้ชม ผู้เล่นจะรำพร้อมร้องเพลงปรบไต่ไปด้วย การรำส่งนี้จะรำคั่นระหว่างบททุกครั้ง

บทเกริ่น พ่อเพลงจะเดินออกจากวงไปหา แม่เพลง ร้องเชิญฝ่ายหญิงให้ออกมาร้องเพลง ปรบไต่กัน เมื่อว่าบทเกริ่นผู้เล่นจะรำส่ง

บทประหรือตบ เป็นการร้องโต้ตอบเชิง เกี้ยวพาราสีของฝ่ายชายและหญิง เริ่มที่พ่อเพลง เดินรำออกไปหาฝ่ายหญิงที่ตนชอบ เมื่อว่าบทจบ จะกลับมาที่เดิม ฝ่ายชายและหญิงที่ยืนอยู่ รอบวง จะยืนอยู่กับที่ร้องรับเป็นลูกคู่ พร้อมทั้ง ปรบมือเป็นจังหวะ

บทตบ หรือ บทเกร็ด เป็นบทที่ใช้ฝีปาก ได้ตอบหรือประคารมกันอย่างเต็มที่ ได้ตอบกัน อย่างเผ็ดร้อนใช้ภาษาสองแง่สองง่าม เป็นไป ในทำนองเชิงเกี้ยวพาราสี และมักจะมีเรื่องเพศ สัมพันธ์

บทจับเรื่อง เป็นบทที่เล่นเป็นเรื่องราว โดยกำหนดให้ฝ่ายชายและหญิงเป็นตัวละครตาม เนื้อเรื่อง เรื่องที่นิยมเล่นคือเรื่องไกรทองและเรื่อง สุวิญชา (ปัจจุบันไม่ค่อยนำออกแสดง)

บทลา เป็นบทส่งท้ายการแสดง ผู้แสดง ทั้งหมดจะนั่งพับเพียบประนมมือ และร้องเพลง ปรบไต่ เนื้อร้องจะเป็นการอวยชัยให้พรผู้ชม และ ลาผู้ชมกลับบ้าน

คุณลักษณะทางดนตรี

คุณลักษณะทางดนตรีของเพลงป๊อปไก่อที่ควรกล่าวได้แก่ เรื่องสื่อสร้างเสียงและสวนทัศน์ ท่วง ทำนอง ระบบเสียง มาตราเสียงและจังหวะ กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. สื่อสร้างเสียงและสวนทัศน์ (Medium and Soundscape) การแสดงกลางแจ้งที่หน้าศาลพ่อปู่ นอกจากเสียงเครื่องดนตรีจากวงปี่พาทย์แล้ว นอกนั้นเป็นเสียงร้องของนักแสดงซึ่งมีทั้งผู้ชายและผู้หญิง พ่อเพลงแม่เพลงสูงอายุมีเสียงสั้นเครือแต่ยังชัดเจนทั้งเนื้อร้องและทำนอง ส่งต้นเสียงที่เป็นเยาวชนชายหญิงมีเสียงแจ่มใสแต่ร้องไม่ใคร่ตรงเสียงนัก ในกลุ่มลูกคูมีเสียงร้องระคนกัน ทั้งผู้ใหญ่และเยาวชนทั้งชายและหญิง พร้อมทั้งเสียงตบมือเป็นจังหวะ ในแง่ “สวนทัศน์” (Soundscape) เนื่องจากสถานที่เล่นคือลานกว้าง ไม่จำเป็นต้องเล่นบนเวทีในห้อง จึงมีเสียงธรรมชาติ (Natural back ground) แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมแต่ละสถานที่ เช่น เสียงพูดคุยของผู้ชม เสียงแตรและเครื่องรยนต์และมอเตอร์ไซด์ เสียงสุนัขเห่า ปะปนกับเสียงเพลง แสดงให้เห็นความเป็นกันเองระหว่างผู้แสดง และผู้ชม ไม่มีพิธีรีตองตามแบบของคนไทยท้องถิ่นทั่วไป

2. ทำนองเพลง (melody) ทำนองเพลงอยู่ในระบบเจ็ดเสียงเท่ากัน (ตามอุดมคติ) ตามการตั้งเสียงของวงปี่พาทย์ แต่ในการร้องไม่ได้ร้องตรงทำนองเสมอไป ทำให้เสียงบางเสียงต่ำหรือไม่ก็สูงกว่าที่ควร ลักษณะบทเพลงเป็นเพลงทำนองเดียว (monophony) ในกลุ่มเสียงห้าเสียง (pentatonic mode) แต่เนื่องจากนักร้องแต่ละคนร้องในระดับเสียงไม่เท่ากันจึงฟังเสมือนมีมากกว่าห้าเสียง

บางครั้งเสียงไม่เข้ากัน ช่วงเสียง (range) ที่ใช้ร้องดำเนินเรื่องราวและลูกคู่รับอยู่ในระยะไม่เกินหนึ่งช่วงทบครึ่ง มีการหลบเสียงบ้างตามความถนัดของแต่ละคน รูปลักษณะของท่วงทำนอง (melodic contour) เป็นแบบเชื่อมโยงติดต่อกัน (conjunctive undulating) ตามระดับเสียงสูงต่ำของทำนองเพลง มีเสียงสอดแทรกของลูกคู่เป็นครั้งคราว

3. รูปแบบของบทเพลง (form) เป็นบทเพลงสั้นๆ ทำนองเดียวบรรเลงซ้ำกัน (Iterative) โดยมีความแตกต่างกันบ้างแล้วแต่ลีลาของผู้ร้อง โดยทั่วไปรูปแบบของบทเพลงส่วนมากเป็นแบบ A-A' มีเป็นจำนวนน้อยที่เป็นเพลงสองท่อนแบบ A-B และเนื่องจากมีการใช้เนื้อร้องหลายเนื้อร้องในทำนองเดียวกันในเพลงบางเพลง เพลงลักษณะดังกล่าวนี้จึงเป็นแบบหลายเนื้อทำนองเดียว (strophic form)

4. จังหวะและความเร็ว (rhythm & tempo) จังหวะของบทเพลงอยู่ในอัตราจังหวะสองชั้นของไทย ความเร็วปานกลาง (moderato) ลีลาจังหวะเนิบ ๆ เหมาะแก่การร้องและรำประกอบ

5. เนื้อร้อง (song text) เนื้อร้องมีลักษณะเป็นกวีนิพนธ์แบบกลอนหัวเดียวของเพลงพื้นบ้านที่ไม่เคร่งครัดชั้นทลักษณ์ กล่าวคือไม่เคร่งครัดในการกำหนดจำนวนคำแต่ละวรรค ไม่เคร่งครัดสัมผัส แต่ถือเอาใจความสำคัญ

6. การใช้ภาษา บทเพลงป๊อปไก่อใช้ภาษาง่าย ๆ ตรงไปตรงมา มีการใช้สำนวนกระทบทกระเทียบเปรียบเทียบ และการใช้สัญลักษณ์สื่อความหมายแฝงอยู่มาก นอกจากส่วนที่เป็นบทตบเถร็ดโต้ตอบเชิงเกี้ยวพาราสีจะใช้ภาษาศิลป์แบบสองแง่สองง่าม มีคำพวนปะปน

เพลงปรบไ้ก่ต้นแบบของหน้าทับ ปรบไ้ก่จริงหรือ

เรื่องนี้มีคำถามว่า มีเหตุผลอะไรที่ทำให้เพลงปรบไ้ก่ไปมีความสัมพันธ์กับหน้าทับเพลงไทย เพราะปัจจุบันไม่มีการใช้เครื่องดนตรีประกอบการเล่นเพลงปรบไ้ก่เลย นอกจากทำใหม่โรงกับบรรเลงรับเพลงที่ร้องส่งบางช่วงบางตอนเท่านั้น แต่ในการร้องเนื้อหาปรบไ้ก่หาได้มีเครื่องดนตรีใด ๆ ประกอบไม่ มีแต่ตบมือเป็นจังหวะเท่านั้น การที่จะนำเอาส่วนใดส่วนหนึ่งของเพลงปรบไ้ก่มาเป็นต้นแบบหน้าทับทางดนตรีได้ น่าจะมีดนตรีบรรเลงร่วมกับการเล่นด้วย ผู้เขียนเชื่อว่าในอดีตเพลงปรบไ้ก่มีดนตรีประกอบอย่างแน่นอน หลักฐานก็คือข้อความในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างกับนางเทพทองถูกโจรจันศรบังคับให้เล่นเพลงปรบไ้ก่ให้ดู แต่ขุนช้างกับนางเทพทองบอกโจรว่าจำไม่ได้ถ้าไม่มีปี่ ไม่มีกลอง พวกโจรจึงพากันใช้ปากส่งเสียงแทนปี่กลอง ดังข้อความว่า จันศรว่าพวกเราเอาตัวมา ให้ผู้หญิงมันว่าปรบไ้ก่ไป.....

.....
..... เจ้าขุนช้างกับนางเทพทองว่าไม่มีปี่กลอง จำไม่ได้ แสดงว่าสมัยโบราณเพลงปรบไ้ก่ต้องมีดนตรีประกอบอย่างแน่นอน ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับเพลงปรบไ้ก่มีมาช้านานแล้ว นักดนตรีอาจพูดถึงการไปตีกลองในวงปรบไ้ก่เป็นสำนวนสั้น ๆ แบบไทยว่า “ไปตีปรบไ้ก่” นานเข้าคำว่า “ปรบไ้ก่” จึงใช้เป็นชื่อหน้าทับเพลงไทยไปปริยาย

ดนตรี เช่น ปี่ กลอง ที่เล่นร่วมกับเพลงปรบไ้ก่ คงไม่ได้เล่นเฉพาะส่วนที่เป็นลูกคู่เท่านั้นเป็นแน่ แต่น่าจะตีประกอบตลอดการเล่นเพลงตั้งแต่ต้นจนจบ รวมทั้งการบรรเลงรับร้องเมื่อพ่อเพลง

แม่เพลงร้องเข้าเรื่องที่มาจากรรณกรรมพื้นบ้าน เช่น เรื่องไกรทอง และเรื่องสุวิงชา เป็นต้น

การเล่นเทพทองและปรบไ้ก่เป็นศิลปะร่วมสมัยปีพาทย์ซึ่งเป็นของชาวบ้านภาคกลางร้องเล่นกันทั่วไปเช่นเดียวกัน หน้าทับของวงปีพาทย์ที่ดีเข้ากับเพลงช้าในเพลงเรื่อง แต่เดิมอาจไม่มีชื่อเรียกเฉพาะ ต่อเมื่อเล่นร่วมกับเพลงปรบไ้ก่ยาวนานไปจึงน่าจะได้อชื่อมาจากเพลงปรบไ้ก่ และเรียกว่า “หน้าทับปรบไ้ก่” สืบมา

หน้าทับปรบไ้ก่เป็นกระสวนจังหวะชนิดหนึ่งใช้ตีประกอบการบรรเลงดนตรีในวงปีพาทย์ เช่น ใน “เพลงเรื่อง” ซึ่งเป็นเพลงบรรเลงชุดขนาดยาวมีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เพลงเรื่องที่สมบูรณ์เพลงหนึ่ง ๆ ประกอบด้วย 3 อัตราจังหวะคือ เพลงช้า เพลงสองไม้ และเพลงเร็ว เพลงเร็วอยู่ในอัตราจังหวะชั้นเดียว เพลงสองไม้อยู่ในอัตราสองชั้นใช้ “หน้าทับสองไม้” ส่วนเพลงช้าอยู่ในอัตราจังหวะสามชั้นใช้ “หน้าทับปรบไ้ก่” เป็นส่วนมาก

เพลงปรบไ้ก่เลิกใช้ดนตรีตั้งแต่เมื่อไรไม่มีใครทราบ แต่ผลที่เกิดขึ้นก็คือ การร้องรำโดยไม่มีจังหวะกำกับ ทำให้การร้องเพลงปรบไ้ก่ยากที่จะควบคุมจังหวะ วรรคตอน ซึ่งต้องสอดคล้องกับจำนวนคำในบทร้องแต่ละวรรค ๆ พ่อเพลงแม่เพลงที่ไม่ชำนาญทางดนตรีอาจร้องคร่อม ขาด หรือเกินจังหวะได้ง่าย จนในที่สุดโครงสร้างของหน้าทับปรบไ้ก่ในดนตรีกับโครงสร้างของทำนองเพลงปรบไ้ก่จึงแตกต่างกันออกไปทุกที ๆ แต่ก็ยังสื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกันได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างเพลงปรบไ้ก่จากบ้านดอนข่อย ทำนองที่ถูกคู่รับแต่ละคำกลอน ร้องว่า “ไ้ ซ้า .. ไ้” และเมื่อหมดท่อนจะร้องรับยาวกว่า ว่า “ไ้ ซา ซะ ฉ่า ซา ฉ่า เอ ซา” ตัวอย่างเปรียบเทียบลูกคู่รับ

เมื่อจบท่อน กับหน้าทับปรบไ้ตีด้วยตะโพน ดังต่อไปนี้

หน้าทับปรบไ้ 2 ชั้น ของตะโพนปรับให้เข้ากับลูกคู่เพลงปรบไ้ (क्रमन्त्री ตราโมท)

จิ่ง	จิ่ง	จับ	จิ่ง	จับ	จิ่ง	จับ	
ตะโพน	จับ						
ร้อง	---	---	- พรีง -	---	---	---	---
	-	-	ปีะ	ตุ๊ป	พรีง	พรีง	ตุ๊ป
	---	---	--- ฉ่า	---	--- ช้า	---	- ชะ -
	-	-		ฉ่า			ฉ่า
							ไ้

หน้าทับปรบไ้ 2 ชั้น ของตะโพนปรับให้เข้ากับลูกคู่เพลงปรบไ้ (บ้านดอนข่อย)

ร้อง	----	----	-- ไ้ ชา	-- ชะ ฉ่า	----	- ชา -	- เอ -
ตะโพน						ฉ่า	ชา
ทำนอง	----	----	-- พรีง	-- ตุ๊ป	---	--- ตุ๊ป	---
			ปีะ	พรีง	พรีง		พรีง
	---	---	---	-- ต่ ล	-- ล ช	----	- ล - ช
	-	-	-				ล

Probkai

Singer

Oh cha chacha cha cha e cha

Drum

บทสรุป

เพลงปรบไ้เป็นเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ที่ร้องเล่นกันมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี แต่เดิมมีวงปี่พาทย์ประกอบการเล่น ภายหลังเหลือเพียงการตบมือประกอบการร้อง ในปัจจุบัน

เพลงปรบไ้ไม่มีบทบาทในสังคมจึงเสื่อมความนิยมลงทุกที เว้นแต่ที่บ้านดอนข่อย ต.ลาดโพธิ์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี ที่ยังคงใช้เพลงปรบไ้เพื่อการบูชาและแก้บนศาลพ่อปู่ประจำหมู่บ้าน ในวันเพ็ญเดือนหกเป็นประจำทุกปี คุณลักษณะ

ทางดนตรีของเพลงปรบไก่อ เป็นเพลงท่อนเดียว (single form) ที่ใช้กลุ่มห้าเสียง (pentatonic) ในช่วงเสียง (range) ไม่เกินหนึ่งช่วงทศครึ่ง (1½ octave) ท่วงทำนองเป็นแบบเชื่อมโยงติดต่อกัน (conjunctive) ในแบบหลายเนื้อร้องทำนองเดียว (strophic form) ใช้อัตราจังหวะปานกลาง (moderato) เนื้อร้องเป็นกลอนหัวเดียวที่ไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ ใช้ภาษาง่าย ๆ มีสำนวนกระชับกระชับเปรียบเปรย และใช้คำสองแง่สองง่ามบ้าง

เนื่องจากมีการใช้วงปี่พาทย์ประกอบการเล่นปรบไก่อมาแต่โบราณ จึงทำให้หน้าทับตะโพนในวงปี่พาทย์ที่ตีประกอบเพลงปรบไก่อมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับการเล่นปรบไก่อ ภายหลังคำว่า "ปรบไก่อ" จึงได้นำมาใช้มาเป็นชื่อหน้าทับเพลงไทย เป็นไปตามข้อสันนิษฐานของครูมนตรี ตราโมท

บรรณานุกรม

- กนก จันทร์ขจร. (2544). **คู่มือวัฒนธรรม-วิถีชีวิตไทย**. กรุงเทพฯ: พิเศษฐ์การพิมพ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2525). **เพลงและการเล่นพื้นบ้านภาคกลาง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- จรรยา ตันต์โพธิ์ประสิทธิ์ และพรทิพย์ จิระธรร. (2526). **วิเคราะห์เปรียบเทียบเพลงปรบไก่อบ้าน ดอนข่อยและกรมศิลปากร**. วิทยาลัยครูเพชรบุรี อัดสำเนา.
- ทรงคุณ จันทจร. (2549). **การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม**. กทม: ประสานการพิมพ์,

นิตยพรณ วรณศิริ. (2540) **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปัญญา รุ่งเรือง. (2545). **ประวัติการดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ. ไทยวัฒนาพานิช

_____ **วิถีทัศน์การแสดงเพลงปรบไก่อบ้านดอนข่อย 2546 การศึกษาภาคสนาม**

_____ **แถบบันทึกเสียงครูลิบ หอมหวาน พ่อเพลงปรบไก่อ บ้านดอนข่อย 2558 การศึกษาภาคสนาม**

สุกัญญา สุจฉายา (2525) **เพลงปฏิพากย์: บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย**. กรุงเทพฯ. สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ.

อเนก นาวิกมูล. (2523) **เพลงนอกศตวรรษ**. กรุงเทพฯ. สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ.

Bruno, Nettle. (1964). **Theory and Method in Ethnomusicology**. New York: McGraw-Hill.

Carter, George F. (1964). **Man and the Land: a Cultural Geography**. New York : Holt, Rinehart.

Chirayu, Navawongs M.L. (1969). **Linguistic Ethnic and Religious Belief Patterns**. Bangkok: College of Education.

Kunt, Jaap.(1959). **Musicological a Case Study of the Nature of Ethnomusicology**. London: Faber and Faber.